

KETTU

Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa

1/2025

Käyttätymistieteellinen tutkimuskatsaus

Käyttätymistieteellinen tutkimuskatsaus on valtioneuvoston kanslian *Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa* (Kettu)-hankkeen koordinoima tietokooste, jossa on uusimpia tutkimustuloksia maailmalta ja Suomesta tiivistettyinä valmistelijoiden ja päätöksentekijöiden käyttöön. Käyttätymistieteellisten tutkimuskatsausten valmisteluun osallistuu kahdeksan tutkijaa/tutkimusryhmää yliopistoista ja ammattikorkeakouluista eri puolilta Suomea. Tutkimuskatsaus ilmestyy kaksi kertaa vuodessa, kuuden kuukauden välein.

Tutkimuskatsauksen jakelu on laajasti sähköpostilla aiheesta kiinnostuneille valtion- ja julkisen hallinnon toimijoille, asiantuntijoille ja tutkijoille jotka voivat ilmoittautua jakelulistalle tämän linkin <https://link.webropol.com/s/jakelulista> tai alla olevan QR-koodin kautta. Tutkimuskatsaus on myös vapaasti saatavilla verkossa valtioneuvoston kanslian sivuilla vnk.fi/kayttaytymistieteellinen-toiminta.

Lisätietoja:

johtava asiantuntija Maarit Lassander

maarit.lassander@gov.fi

erityisasiantuntija Emmi Korkalainen

emmi.korkalainen@gov.fi

Sisältö

1	Käyttäytymistieteet osana julkista hallintoa	4
1.1	Euroopan komissio: Käyttäytymistieteellinen ymmärrys keskeistä johdonmukaisten politiikkatoimien valmistelussa	4
1.2	Kulttuuristen psykologisten oletusarvojen vaikutusta kriisinhallintaan ei huomioida tarpeeksi	5
1.3	Tekoäly ei ratkaise päätöksentekoon vaikuttavien vinoumien ja ennakkoluulojen ongelmaa.....	7
2	Demokratian vahvistaminen: kuuleminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus	9
2.1	Kansalaisyhteiskunnan urheilutoimijoiden demokraattisesta legitimitetistä.....	9
2.2	Kuntien vastuu maahanmuuttajien kotoutumisessa – toteutuuko yhdenvertaisuus?	10
2.3	Osallisuus kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien laatimisessa	11
2.4	Yhdenvertaisuuskäsitys eri hallintojärjestelmissä	12
2.5	Sidosryhmien näkemyksiä lainvalmisteluun osallistumisesta.....	13
3	Käyttäytymistaloustiede	15
3.1	Lääkäreiden lääkemääräyksiin voidaan vaikuttaa muistutusten avulla	15
3.2	Lääkäreiden lääkemääräykset eroavat toisistaan julkisella ja yksityisellä sektorilla	16
3.3	Terveystienhuollon tiimi vaikuttaa hoitokäytäntöihin ja hoidon kustannuksiin.....	17
3.4	Julkisen käyttäytymistieteen (behavioral public policy) yksilökeskeisyyttä kritisoidaan	18
3.5	Virkamiehet muuttavat käsityksiään yksittäisten tutkimusten perusteella	19
4	Terveys ja hyvinvointi	20
4.1	Lihavuuslääkkeiden käyttäjät huolissaan lääkkeiden riskeistä harvemmin kuin muut kansalaiset.....	20

4.2	Lihavuuden lääkehoidon aloittaminen edellyttää yksilöltä hyötyjen ja haittojen punnintaa	22
4.3	Lihavuuslääkkeiden määrääminen vaihtelee – taustalla muun muassa kustannukset ja pistettävän lääkkeen vierastaminen	23
4.4	Perusterveydenhuolto tasapainottelee suuren kysynnän, puutteellisten hoitosuositusten ja rajallisten resurssien välillä	24
4.5	Sosiaalisessa mediassa vilkasta keskustelua lääkkeiden käytöstä ja käyttökokemuksista	26
5	Kestävä kehitys	28
5.1	Ilmastouskomusten ideologiset perusteet	28
5.2	Motivaatiota kierrätykseen tulevilta sukupolvilta.....	29
5.3	Miten yhteisöt voivat tukea myönteisiä läikkymisvaikutuksia kestävyysteemoissa	30
5.4	Katsaus ilmastotunteisiin ja ilmastotoimiin yksilöissä ja yhteisöissä	31
5.5	Kutsuttakoon ilmastonmuutosta millä nimellä tahansa: Miten terminologia vaikuttaa ilmastotoimihalukkuuteen.....	32
5.6	Luottamusrokote ilmastoväärinuskomuksiin.....	33

1 Käyttäytymistieteet osana julkista hallintoa

Tutkijaryhmä: Nelli Hankonen (TAY), Matti T. J. Heino (TAY), Kaisa Saurio (TAY)

Tässä osiossa tarkastellaan käyttäytymistiedon hyödyntämistä politiikkatoimien suunnittelussa.

1.1 Euroopan komissio: Käyttäytymistieteellinen ymmärrys keskeistä johdonmukaisten politiikkatoimien valmistelussa

Tiivistelmä: Euroopan komission Yhteinen tutkimuskeskus (JRC) on julkaissut raportin, jossa tarkastellaan käyttäytymistieteellisen tiedon hyödyntämistä EU:n päätöksenteossa. Raportti haastaa käsityksen siitä, että käyttäytymistieteellinen tieto soveltuisi vain yksittäisten, vaikutuksiltaan vähäisten toimenpiteiden suunnitteluun. Kirjoittajat kuvaavat, miten käyttäytymistieteellistä tietoa voidaan hyödyntää tehokkaammin, kun se otetaan mukaan politiikkatoimien valmisteluun alusta alkaen – tukemaan sekä perinteisten sääntelykeinojen, että käyttäytymiseen vaikuttavien toimenpiteiden kehittämistä. Raportti korostaa, että käyttäytymistieteellinen tieto auttaa tunnistamaan eri politiikka-alueiden välisiä yhteyksiä ja ristiriitoja, sekä parantamaan politiikkatoimien johdonmukaisuutta. Kirjoittajat suosittelevat käyttäytymistieteellisen tiedon yhdistämistä järjestelmäanalyyysiin (sisältäen esim. muotoilu- ja ennakointinäkökulmat) laajempien yhteiskunnallisten muutosten saavuttamiseksi. He korostavat monitieteisen lähestymistavan merkitystä yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa. Raportti ehdottaa toimia käyttäytymistieteellisen tiedon hyödyntämisen vahvistamiseksi EU:n päätöksenteossa; näistä esimerkkeinä kollaboratiivisen päätöksenteon ja toimeenpanoprosessien tukeminen, sekä koulutuksen tarjoaminen.

Julkaisu: European Commission: Joint Research Centre, Dupoux, M., Gaudeul, A., Baggio, M., Bruns, H., Ciriolo, E., Krawczyk, M., Kuehnhanss, C. and Nohlen, H. (2025). Unlocking the full potential of behavioural insights for policy: From influencing the individual to shaping the system, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Linkki: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/7367599>

Vertaisarvioitu: Ei

Tutkimuksen luonne: Raportti

Tutkijan kommentti: Raportti tarjoaa tervetulleen näkökulman käyttäytymistieteellisen tiedon hyödyntämiseen politiikkatoimien suunnittelussa. On myönteistä, että raportti pyrkii tuomaan järjestelmänäkökulman käyttäytymistieteelliseen keskusteluun. Kuitenkin raportin ehdottama järjestelmänalyysi jää vajaavaiseksi: vaikka siinä tunnistetaan järjestelmien kompleksisuus, se ei täysin huomioi kompleksisten järjestelmien keskeisiä ominaisuuksia. Esitetyt ratkaisut pohjaavat systeemiajatteluun, joka on erinomainen työkalu eritoten *monimutkaisten*, tarkalla analyysillä ratkaistavissa olevien ongelmien hahmottamiseen. Monet ongelmat ovat kuitenkin ns. *”kompleksisia”*, jolloin tilanne on merkittävästi epävarmempi: näyttö tukee useita toisistaan eroavia tilannekuvia sekä toimenpiteitä koskevia hypoteeseja, eikä aika riitä selvittämään niiden paikkansapitävyyttä. Juurisyyden sijaan edessämme on monimerkityksinen *vyyhti*. Tällöin toiminnan painopiste siirtyy tarkasta analyysistä ja laajoista systeemikartoista ketteriin, hajautettuihin, osallistaviin ja rinnakkaisiin mikrokokeiluihin. Näitä asianmukaisesti koordinoimalla voidaan purkaa vyyhtiä ja oppia lennosta, siirtyen kompleksisuudesta kohti monimutkaisuutta – palaten tilanteen muuttuessa takaisin kokeiluihin. (MTJH)

1.2 Kulttuuristen psykologisten oletusarvojen vaikutusta kriisinhallintaan ei huomioida tarpeeksi

Tiivistelmä: Vuosikymmeniä kulttuuripsykologisia eroja tutkineet kirjoittajat arvioivat eri maiden suhtautumistapoja COVID-19 -pandemiaan. He lähtivät selvittämään mm., mikseivät japanilaiset vaikuttaneet olevan yhtä kiihtyneitä pandemiasta verrattuna yhdysvaltalaisiin, miksi amerikkalaiset keskittyivät japanilaisia enemmän selvittämään syyllistä pandemiaan, ja miksi itäaasialaisille oli niin helppoa käyttää kasvomaskeja yhdysvaltalaisiin verrattuna. Kaikkiaan Itä-Aasian maat kuten Japani, Taiwan ja Etelä-Korea suoriutuivat Yhdysvaltoja paremmin pandemian hallinnasta. Monien tekijöiden joukossa kulttuuriset psykologiset uskomukset tai oletusarvot (”cultural defaults”) olivat merkityksellisiä. Kulttuuriset uskomukset ovat arkijärkisiä, itsestäänselvyysnä pidettyjä tapoja ajatella, tuntea ja toimia, joita emme kulttuurin edustajina edes huomaa. Näiden

kulttuuristen oletusarvojen vuoksi pandemiaan liittyvät käyttäytymiset ovat järkeviä yhdessä kulttuurisessa kontekstissa mutteivät toisessa.

Yhdysvalloissa tällaisia toimintaa ohjaavia kulttuurisia oletuksia ovat mm. optimismi ja ainutlaatuisuus, sekä itsesääätely. Japanissa, Taiwanissa ja Etelä-Koreassa näihin oletusarvoihin kuuluvat mm. realismi ja samankaltaisuus, sekä yhteissääätely. Läntisissä individualistisissa maissa minäkäsitys on yksilöllinen ja riippumaton ("independent self"), kun taas kollektivistisissä kulttuureissa minäkäsitys yhdistyy keskeisesti yhteisöön ja on muista riippuva ("interdependent self"). Se, priorisoidaanko yksilöä yhteisön yli vai toisinpäin, näkyy kaikkialla – uskonnosta ja arjen vuorovaikutustavoista instituutioihin ja lakeihin.

Kirjoittajien analyysin mukaan yksi ero liittyi kysymykseen, miten suhtautua kriisiin: Yhdysvalloissa oletusarvoista on suosia korkeaa vireystilaa (esim. suuttumusta, innostusta) itsen ja muiden motivoimiseksi (esim. "This isn't fair; I can't do what I want to do; I am frustrated, angry, and scared. We will defeat this!"), kun taas itäaasialaisittain suositetaan alhaisempaa vireystilaa (esim. rauhallisuutta) toisten ja tilanteen huomiointimiseksi (esim. "We are scared and worried but will be calm and see what happens next"). Toinen ero liittyi kysymykseen, mitä kriisille pitäisi tehdä: Yhdysvaltalainen oletusarvo on pyrkiä nopeaan toimintaan ja kontrollin saamiseen yksilöllisin toimin ("Do something to kill the virus, and fast!"), kun taas itäaasialainen oletusarvo on odottaa ja sopeutua, ja kehittää konsensus ennen toimintaa ("Let's wait and see so that we can make a good plan").

Myös tuleviin uhiin varautuessa (esim. pandemiat, uudet teknologiat, ilmastonmuutos) päätöksentekijät voivat huomioida kulttuuriset oletusarvot. Artikkelissä esittää kuusi tällaista suositusta: 1) tunnista kulttuuristen oletusarvojen merkitys, 2) harkitse vaihtoehtoisia kulttuurisia oletusarvoja, 3) kehystä käyttäytymissuosituksia olemassa olevien kulttuuristen oletusarvojen mukaisesti, 4) varmista, että toimet toteutetaan kulttuurin monilla eri tasoilla, 5) varaudu vastarintaan oletusarvojen vastaisten suositusten osalta, ja 6) varaudu kokemusten uudelleen tulkintaan.

Esimerkkinä suosituksesta 4 artikkelissa todetaan, että vaikka USA:ssa pyrittiin puhumaan "meistä" ja keskinäisriippuvuudesta, työpaikkojen, koulujen ja instituutioiden normit ja käytännöt kuitenkin suosivat yksilökeskeistä toimintaa. Viestinnän vaikutus on tällöin heikompi, kun rakenteet eivät mahdollista yhteisyyttä ja koordinaatiota. Samasta syystä yksilön voimaa korostavat viestit ("Sinä pystyt siihen!") eivät toimi kollektivistisissä kulttuureissa.

Julkaisu: Markus, H. R., Tsai, J. L., Uchida, Y., Yang, A. M., & Maitreyi, A. (2024). Cultural Defaults in the Time of COVID: Lessons for the Future. *Psychological Science in the Public Interest*, 25(2), 41-91. <https://doi.org/10.1177/15291006241277810>

Linkki: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/15291006241277810>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Teoreettinen analyysi/kooste

Tutkijan kommentti: On jo pitkään tiedetty, että suuri osa psykologista ja sosiaalipsykologista tutkimustiedosta koskee lähinnä länsimaisten yhteiskuntien jäseniä: Moni universaaliksi oletettu kognitiivinen vääristymä, kuten yksilön intention ja piirteiden yliroostaminen olosuhdeselitysten kustannuksella, päteekin lähinnä länsimaaisissa individualistisissa yhteiskunnissa. Individualististen yhteiskuntien yksilökeskeinen ajattelu-tapa tulisikin tunnistaa kulttuuriseksi tavaksi hahmottaa maailmaa, ei tosiasiallisia asi-aintiloja heijastavaksi. Myös näiltä osin artikkeli tuo tärkeän lisän pandemian jälkiana-lyysiin.

Kulttuuristen oletusarvojen ja erilaisten kansallisten pandemiatoimien välillä on var-masti yhteys: Esimerkiksi Japanissa ei edes tarvinnut julistaa maskipakkoa, koska – kulttuurisen oletusarvon ”social choice and social regulation” mukaisesti ihmiset valitsi-vat tehdä, mitä muut halusivat: käyttivät maskia, pitivät etäisyyttä ja rokottautuivat – ja perusteluna muiden suojele, ei itsen. Kommentaarin kirjoittaja Kawachi korostaa, että tämä sosiaalisen säätelyn ongelmallisuus tuli esiin, kun pandemiahallinnan näkökul-masta maskinkäyttö ei enää ollut välttämätöntä mutta ihmiset eivät rohjenneet poistaa maskia kuumilla helteilläkään, eivätkä uskoneet viranomaisten suosituksia maskin poistamisesta.

Kuten kirjoittajatkkin toteavat, moni muukin seikka vaikutti kansallisten toimien toteutuk-seen ja onnistumiseen. Vaikka individualististen ja kollektivististen kulttuurien ääriesi-merkkeinä artikkelissa käytetään Yhdysvaltoja ja itäaasialaisia maita, kulttuureita ei voida hyvin tarkkarajaisesti jakaa vaan monet kansalliset kulttuurit sisältävät sekoituk-sen erilaisia kulttuurisia oletuksia.

Psychological Science in the Public Interest -lehden numero on vapaasti luettavissa osoitteesta <https://journals.sagepub.com/toc/psia/25/2> (NH)

1.3 Tekoäly ei ratkaise päätöksentekoon vaikuttavien vinoumien ja ennakkoluulojen ongelmaa

Tiivistelmä: Ihmisten päätöksenteko kärsii usein kognitiivisista vinoumista: taipumuk-sesta hahmottaa ja painottaa havaintoja sekä tulkintoja tavoilla, jotka johtavat virhearvi-oointeihin. Tekoälystä on toivottu tähän ratkaisua. Algoritmien ajatellaan usein olevan paitsi kustannustehokkaampia, myös neutraalimpia kuin ihmiset. Todellisuudessa algo-ritmit eivät kuitenkaan ole vapaita vinoumista, vaan niihin liittyy hyvin dokumentoitu

riski oppia systemaattisia vinoumia datasta. Tässä tutkimuksessa selvitettiin vähemmän tunnettua riskiä, joka liittyy ihmisten tulkintoihin tekoälyalgoritmien tuotoksista.

Tutkimuksessa selvitettiin tavallisten ihmisten ja virkahenkilöiden luottamusta tekoälyalgoritmeihin päätöksentossa. Ensimmäisessä tutkimuksessa (N = 605) testattiin, liittyykö tavallisten ihmisten päätöksentekoon automaatiovinouma (automation bias) eli sokea luottamus algoritmin neuvoihin. Aiemmissa tutkimuksissa ihmisten on todettu usein jättävän kriittikittömästi päätöksenteon automaation, kuten navigaatiojärjestelmien, hoidettavaksi. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu automaatiovinoumaa. Toisessa tutkimuksessa (N = 904) tämä tulos toistui ja lisäksi selvitettiin, noudattavatko ihmiset tekoälyn neuvoja todennäköisemmin, jos ne ovat yhteneviä yleisten stereotyyppien kanssa (selective adherence). Ihmiset ovat yleisesti taipuvaisia valikoimaan informaatiota sen perusteella, vastaako se aiempia käsityksiä. Tulos toistui myös tässä tutkimuksessa, mutta kiinnostavasti eroa ei kuitenkaan ollut siinä, saatiinko neuvot tekoälyltä vai ihmiseltä.

Kolmannessa tutkimuksessa testattiin näitä vinoumia virkahenkilöillä (N = 1345), eikä havaittu automaatiovinoumaa tai stereotyyppien vaikutusta neuvojen huomioimiseen. Juuri ennen tutkimuksen 3 toteutusta oli uutisoitu syrjästäskandaali, jossa oli käytetty algoritmia päätöksenteon apuna. Kirjoittajat arvioivat, että skandaalin ja sitä koskevan julkisen keskustelun vuoksi osallistujat olivat varoneet, että eivät toimi syrjivästi.

Julkaisu: Alon-Barkat, S., & Busuioc, M. (2023). Human–AI interactions in public sector decision making: “automation bias” and “selective adherence” to algorithmic advice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 33(1), 153-169.

Linkki: <https://academic.oup.com/jpart/article/33/1/153/6524536>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kokeellinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Tutkimuksessa havaittiin, että tekoälyn algoritmeihin liittyvien vinoumien lisäksi niiden tuottamaa informaatiota saatetaan tulkita vinoutuneesti. Tämä korostaa entisestään sitä, että lopullinen vastuu päätöksistä kuuluu aina ihmiselle eikä algoritmile, jonka ei virheiden sattuessa ole mahdollista ottaa niistä vastuuta. Tutkimusten tulosten perusteella näyttää myös todennäköiseltä, että ihmiset voivat oppia virheistään ja tulla tietoisemmiksi niistä vinoumista, jotka ovat aiemmin aiheuttaneet virhearvioita. Stereotyyppioista, vinoumista ja aiemmin tapahtuneista virheistä on siis tärkeää olla tietoinen ja nostaa niitä tarvittaessa myös julkiseen keskusteluun (KS).

2 Demokratian vahvistaminen: kuuleminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus

Tutkija: Hanna Hämäläinen (TY)

2.1 Kansalaisyhteiskunnan urheilutoimijoiden demokraattisesta legitimitetistä

Tiivistelmä: Tutkimus tarkastelee kansalaisyhteiskunnan roolia ja toiminnan demokraattista legitimitettiä nykyajan pohjoismaisessa hallinnossa suomalaista urheilua koskevan tapaustutkimuksen kautta. Mediakohu vuonna 2022 Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön johtajan epäasiallisesta käytöksestä johti johtajan eroon ja vei komitean eettiseen kriisiin. Tapaus nosti esiin kysymyksiä urheilun keskusjärjestön roolista ja sen demokraattisesta legitimitetistä kansalaisyhteiskunnan edustajana. Tutkimuksessa analysoitiin tapausta laadullisen sisällönanalyysin avulla. Aineistona oli 196 uutisartikkelia (Ilta-Sanomat, Helsingin Sanomat ja Yle) ja 389 sivua niihin liittyviä yleisön kommentteja. Analyysissa nousi kolme keskeistä teemaa: urheilusektorin politisoituminen, henkilökohtaisten meriittien ja demokratian jännite, jossa päätöksentekoa ohjasivat meriittiperusteet demokraattisten arvojen sijaan sekä pakotettu demokratia, jossa päätöksenteon avoimuus toteutui vasta julkisen ja median paineen myötä. Eettinen kriisi toi esiin urheiluhallinnon päätöksenteon ongelmia. Kansalaisyhteiskunnan rooli urheilussa on heikentynyt ja olympiakomitea vaikuttaa siirtyneen demokraattisesta edustajuudesta kohti ylhäältä alaspäin rakentuvaa ja poliittisesti väritettyä kvasi-viranomaista, mikä heikentää sen uskottavuutta kansalaisyhteiskunnan edustajina. Tutkimus nostaa esiin myös laajemman kysymyksen siitä, missä määrin kansalaisyhteiskunnan organisaatiot edelleen edustavat kansalaisia vai ovatko ne lähentyneet liikaa valtion rakenteita ja intressejä. Tällainen kehitys haastaa pohjoismaisen hallintomallin, joka on perinteisesti perustunut vahvaan kansalaisyhteiskunnan ja valtion yhteistyöhön. Kansalaisyhteiskunnan urheilutoimijoiden demokraattisen legitimitetin säilyttämiseksi tarvittaisiin aitoa osallistamista ja avoimempia päätöksentekoprosesseja. Tämä vahvistaisi toiminnan demokraattisuutta ja toimijoiden asemaa kansalaisyhteiskunnan edustajina pohjoismaisessa hallintomallissa.

Julkaisu: Mikkonen, M. ym. (2025). Whose voice matters? The role and democratic legitimacy of the representation of civil society in sport in contemporary Nordic governance, s. 120–135 teoksessa Elias Pekkola ym. (eds.) Future Public Governance and Global Crises. Edward Elgar Publishing.

Linkki: <https://doi.org/10.4337/9781035318674.00017>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Välineellinen laadullinen tapaustutkimus

Tutkijan kommentti: Tutkimus tarjoaa tietoa urheilusektorin haasteista toiminnan demokraattisen legitimitetin kannalta. Se pohtii esimerkitapauksen kautta kiinnostavasti kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden roolia nykyajan pohjoismaisessa hallintomallissa. Tutkimus on tärkeä, koska siinä esille tuotu etääntyminen demokraattisista periaatteista ja kansalaisten osallistamisesta, voi vaikuttaa laajemmin kansalaisyhteiskunnan rooliin tulevaisuuden yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (HH)

2.2 Kuntien vastuu maahanmuuttajien kotoutumisessa – toteutuuko yhdenvertaisuus?

Tiivistelmä: Artikkelissa käsitellään suomalaisen kotoutumislainsäädännön kehitystä ja kotoutumisen ohjauksen muutosta sekä erityisesti kuntien kasvavaa vastuuta maahanmuuttajien kotoutumisen edistämässä. Vuoden 2025 alussa voimaan tullut uusi kotoutumislaki siirtää kotoutumispalveluiden kokonaisvastuun kunnille ja muuttaa niiden rahoitusjärjestelmää sekä ohjausta. Kuntien kasvava rooli kotoutumisessa heijastaa kansainvälistä kehitystä, jossa paikallishallinnon merkitys kotoutumisessa on korostunut. Menetelmällisesti tutkimus yhdistää hallintotieteellistä ja oikeustieteellistä lähestymistapaa. Tutkimus osoittaa, että kuntien vastuu kotoutumisen edistämisestä on kasvanut merkittävästi. Artikkelissa esitetään myös kriittisiä näkökulmia siitä, kuinka kotoutumisen edistämisen vastuut ovat jääneet kunnille osin epämääräisiksi ja osittain resursoimattomiksi, minkä johdosta uudistusten käytännön toteutumismahdollisuuksia epäillään. Uusi kotoutumislaki korostaa maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kotoutumisen edistämässä, mutta kotoutumisen edistämisen toimet jäävät osin kuntien oman harkinnan varaan. Kotouttamispalveluiden laatu ja kattavuus voivat näin vaihdella merkittävästi kunnittain, mikä voi johtaa alueellisiin eroihin edellytysten toteutumisessa. Lainsäädäntö ei tarjoa riittäviä keinoja varmistaa, että kotoutumisen edistäminen toteutuu yhdenvertaisesti eri kunnissa. Jatkossa tarvitaan kirjoittajien mukaan tarkempaa sääntelyä ja resursointia, jotta kuntien kotoutumistehtävät voidaan toteuttaa tehokkaasti ja vaikuttavasti.

Julkaisu: Mutanen, A. ym. (2025). Kuntien muuttuva rooli kotoutumisen edistämisen lainsäädännössä – kohti paikallista käännettä? Focus Localis, 53 (1).

Linkki: <https://journal.fi/focuslocalis/article/view/147566>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Lainsäädäntöanalyysi.

Tutkijan kommentti: Tutkimus on tärkeä, sillä kotoutumisen edistäminen on keskeinen yhteiskuntapoliittinen kysymys, joka liittyy olennaisesti myös osallisuuden ja yhdenvertaisuuden teemoihin. Uudessa kokoutumislaisissa kotoutuminen on kytketty myös määritelmällisesti osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Artikkelin nostaa esiin, miten paikallishallinnon rooli voi vahvistaa maahanmuuttajien kotoutumista ja sitä kautta yhteiskuntaan integroitumista, mutta myös korostaa nykysääntelyssä tähän liittyviä haasteita, kuten resurssien riittävyyttä ja palveluiden alueellista eriarvoisuutta. (HH)

2.3 Osallisuus kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien laatimisessa

Tiivistelmä: Artikkelissa tarkastellaan EU-sääntelyn edellyttämää kansalaisten osallistamista jäsenvaltioiden kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien (NECP) laatimiseen. Tutkimuksessa analysoitiin NECP-prosessia kolmessa vaiheessa: vuoden 2018 luonnoksia, vuoden 2019 valmiita suunnitelmia ja vuoden 2023 päivityksen luonnoksia. Tutkijat kehittivät arviointikehyksen, joka mittasi osallistumisen laatua kolmella osa-alueella: osallistavuus, prosessin kestävyys ja vaikutus päätöksentekoon. Tulokset osoittavat, että kansalaisten osallistamisen laatu parani vuoden 2018 luonnoksista lopullisiin suunnitelmiin (2019), mutta heikkeni merkittävästi vuoden 2023 päivityksissä. Tulos nähdään huolestuttavana, sillä aiemmankin tutkimuksen perusteella osallistumisen merkitys on erityisen tärkeää valmisteluprosessien alkuvaiheessa. Tutkimuksessa tuodaan esille tarve luonnosvaiheen osallistamisen laadun parantamiseen. Lisäksi tuloksista selviää, etteivät päätöksentekijät monissa jäsenmaissa ottaneet riittävästi huomioon kansalaisten näkemyksiä. Osallisuuden puutteiden vuoksi myös sen potentiaali unionin demokratiavajeen paikkaajana NECP-prosessissa jää hyödyntämättä.

Julkaisu: Oberthür, S. et al. (2025). Public participation in EU climate governance: the underexploited potential of national energy and climate plans. *Journal of European Integration*, 47(2), 257–276.

Linkki: <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2460194>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Mixed-methods

Tutkijan kommentti: Artikkelissa käsitellään kiinnostavasti kansalaisosallistamista ilmastokriisiä koskevassa päätöksenteossa ja nostetaan sen keskeisiä kehityskohtia EU:n jäsenvaltioissa. Tutkimusdatassa on myös mielenkiintoisia vertailutietoja osallisuudesta jäsenmaiden välillä. Ilmastonmuutoksen kaltaiset globaalit haasteet edellyttävät laajuudeltaan ja ajalliselta ulottuvuudeltaan kauaskantoisia ratkaisuja, minkä vuoksi kansalaisosallistamisen merkitys ja toimien hyväksyttävyyys kansalaisten näkökulmasta on tärkeää. Tutkimuksen tunnistamat osallisuusprosessin kehityskohdat eivät sinänsä poikkea tutkimuksessa muutoinkin tunnistetuista osallisuuden haasteista. (HH)

2.4 Yhdenvertaisuuskäsitys eri hallintojärjestelmissä

Tiivistelmä: Tutkimus tarkastelee, miten poliittiset hallintojärjestelmät (demokraattinen, autoritaarinen ja hybridi), yksilöiden tulot ja uskonnollinen valta-asema vaikuttavat vapautta, yhdenvertaisuutta ja tuloeroja koskeviin yhteiskunnallisiin asenteisiin. Tutkimuksessa aineistona hyödynnetään World Values Survey (WVS) -kyselytutkimusaineistoa, jolla kerätään tietoa ihmisten arvoista, asenteista ja uskomuksista eri maissa ja kulttuureissa sekä demokraattisen hallinnon laatua ja suorituskyyä ympäri maailmaa mittaavaa Global State of Democracy (GSoD) -indeksiä. Tulokset osoittavat, että demokraattisissa järjestelmissä korostetaan yhdenvertaisuutta, erityisesti vähävaraisempien ja vähemmistöuskontoihin kuuluvien keskuudessa. Autoritaarisissa järjestelmissä korkeatuloiset painottavat vapautta. Hybridijärjestelmissä asenteet vaihtelevat: sekä tulotaso että uskonnollinen valta-asema vaikuttavat merkittävästi yhdenvertaisuuskäsityksiin. Tutkimus lisää ymmärrystä siitä, miten poliittiset, taloudelliset ja uskonnolliset tekijät muokkaavat yhteiskunnallisia näkemyksiä. Tulokset tarjoavat tietoa poliittisten järjestelmien, sosioekonomisten olosuhteiden ja yksilöllisten arvojen monimutkaisesta vuorovaikutuksesta.

Julkaisu: Jadhav, V. (2025), Political Regimes, Religious Dominance, and Economic Preferences: Insights from the World Values Survey and Global State of Democracy Indices. *Social Science Quarterly*, 106 (1).

Linkki: <https://doi.org/10.1111/ssqu.13482>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Määrällinen (regressioanalyysi)

Tutkijan kommentti: Tutkimus on kiinnostava, koska se antaa tietoa demokratian tilan, eriarvoisuuden ja sosiaalisten arvojen välisistä yhteyksistä. Se tarjoaa tietoa siitä, miten vapauden ja yhdenvertaisuuden arvostus vaihtelee eri ryhmissä demokraattisissa yhteiskunnissa. Tutkimuksen tulokset voivat auttaa arvioimaan ja kehittämään esimerkiksi kansallisia sosiaali- ja talouspoliittisia toimia ja ymmärtämään eri väestöryhmien suhtautumista tuloeroihin. (HH)

2.5 Sidosryhmien näkemyksiä lainvalmisteluun osallistumisesta

Tiivistelmä: Artikkelissa analysoidaan ja vertaillaan eri sidosryhmien näkemyksiä lainvalmisteluprosessiin osallistumisesta Suomessa. Tutkimuksessa selvitetään sidosryhmien kokemuksia osallistamisesta liittyen yhdenvertaisuuden, sidosryhmien näkemysten huomioimisen ja kuulemismenetelmien monipuolisuuden toteutumiseen. Tutkimuksessa tarkastellaan myös eri sidosryhmien kokemusten välisiä eroja. Sidosryhmien mukaan lainvalmisteluprosessin kuulemisissa keskeisten sidosryhmien tunnistamisessa ja avointen kuulemiskierrosten järjestämisessä onnistutaan parhaiten. Heikoiten taas onnistutaan sidosryhmien näkemysten huomioimisessa sekä niin sanottujen hiljaisten toimijoiden osallistamisessa. Artikkelissa on vertailtu eri sidosryhmien vastauksia. Siinä havaitaan tutkimuslaitosten sekä valtion ja kuntien edustajien suhtautuvan osallistamiseen kaikkein positiivisimmin. Kriittisemmin osallistumiseen suhtautuvat yritykset. Sidosryhmät kokevat kuulemismenetelmät melko yksipuolisiksi ja kuulemiset liian myöhäisessä vaiheessa valmisteluprosessia toteutettaviksi. Koska mahdollisuus vaikuttaa valmisteluun on suurin sen alkuvaiheessa, artikkelissa korostetaan osallistumismahdollisuuksien järjestämistä jo valmistelun alussa.

Julkaisu: Keinänen, A. ym. (2024). Sidosryhmien osallistuminen lainvalmisteluun: onko ryhmällä väliä? Oikeus 2–3/2024. (Numero on julkaistu maaliskuussa 2025.)

Linkki: <https://oikeus.journal.fi/article/view/159781/103640>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Määrällinen ja laadullinen

Tutkijan kommentti: Tutkimuksen havainnot suhteessa osallistamisen toteutumiseen eri sidosryhmien välillä ja osallistamisen puutteisiin lainvalmisteluprosessissa jatkavat aiemman tutkimuksen teemoja koskevaa linjaa. Tutkimuksen aineisto koostuu lainvalmistelun laatuindikaattoreita koskevaa, vuonna 2023 julkaistua selvitystä varten kerätyistä tiedoista. Kyseiseen selvitykseen ja aiempaan tematiikkaa koskevaan tutkimukseen tutustuneille tulokset eivät tarjoa suurempia yllätyksiä. Mainittuun selvitykseen verrattuna artikkelin lisäarvona on kuitenkin tuloksien raportoiminen myös sidosryhmittäin. Tutkimus tarjoaa mainittuja näkökulmia yhdistävän, melko ajantasaisen kuvan lainvalmisteluun osallistumisesta sidosryhmien näkökulmasta. (HH)

3 Käyttäytymistaloustiede

Tutkija: Lauri Sääksvuori (LS) ja Tuomas Nurminen (TN) (THL)

3.1 Lääkäreiden lääkemääräyksiin voidaan vaikuttaa muistutusten avulla

Tiivistelmä: Tämä tutkimus selvittää lääkäreille kohdistettujen muistutuskirjeiden vaikutusta opiodilääkkeiden lääkemääräyksiin Suomessa. Tässä tutkimuksessa lähetettyjen muistutusviestien tarkoitus oli kiinnittää suuria opiodimääriä määräävien lääkäreiden huomio heidän lääkemääräyksiinsä ja vähentää opioideja sisältävien suurien lääkepakkausten käyttöä. Kelan lähettämän muistutuskirjeen sai 4549 suomalaista lääkärinä. Uskottavan tutkimusasetelman (erotusten-erotus -menetelmä) avulla tämä tutkimus arvioi muistutusten vähentäneen uusien potilaiden ostamien opioiditablettien määrää 12.5 % ja uuden ison pakkauskoon oston todennäköisyyttä 6 prosenttiyksikköä. Tutkimuksessa estimoitu vaikutuskoko on kliinisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävä.

Julkaisu: Ahomäki, I., Pitkänen, V., Soppi, A., & Saastamoinen, L. (2020). Impact of a physician-targeted letter on opioid prescribing. *Journal of Health Economics*, 72, 102344.

Linkki: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167629619307891>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kelan muistutuskirjekampanjan ja rekisteriaineistoja yhdistävä empiirinen tutkimus suomalaisella aineistolla.

Tutkijan kommentti: Tämä tutkimus osoittaa luotettavasti, kuinka yksinkertaisilla muistutusviesteillä voidaan vaikuttaa opioidien määräämiseen. Tutkimuksen merkitys ei rajoitu pelkästään opiodilääkkeiden määräämiseen liittyviin ongelmiin. Tutkimus osoittaa yleisemmin, kuinka sattumanvaraisia lääkäreiden lääkemääräyksen saattavat olla lukuisien potilaisten kohdalla. Tämä havainto osoittaa, kuinka erilaisten politiikka-toimien avulla voidaan vaikuttaa lääkemääräyksiin ja lääkehoidosta aiheutuviin kustannuksiin (LS).

3.2 Lääkäreiden lääkemääräykset eroavat toisistaan julkisella ja yksityisellä sektorilla

Tiivistelmä: Tämä artikkeli pyrkii selvittämään lääkäreiden lääkemääräysten eroja julkisella ja yksityisellä sektorilla. Tutkimuksen kohteena ovat tyypin 2 diabeteksen ja hyperkolesterolemian hoitoon käytetyt lääkkeet, joita on saatavilla useita eri vaihtoehtoja. Tutkimus hyödyntää suomalaisia rekisteriaineistoja ja suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän ominaispiirrettä, jossa samat lääkärit työskentelevät sekä julkisella että yksityisellä sektorilla ja potilaat saavat hoitoa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Tutkimus osoittaa, että yksityisellä sektorilla työskentelevät lääkärit määräävät samankaltaisille – tai jopa samoille – potilaille kalliimpia brändilääkkeitä kuin julkisella sektorilla työskentelevät lääkärit. Tutkimus estimoii, että potilaat saavat 12 prosenttia todennäköisemmin reseptin samansisältöiseen, mutta halvempaan, lääkkeeseen asioidessaan julkisella sektorilla.

Julkaisu: Jussila, E., Kotakorpi, K., & Verho, J. (2022). *Prescription behavior of physicians in the public and private sector* (No. 10186). CESifo Working Paper.

Linkki: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/271830/1/cesifo1_wp10186.pdf

Vertaisarvioitu: Ei

Tutkimuksen luonne: Suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän ominaispiirteitä ja suomalaisia rekisteriaineistoja hyödyntävä empiirinen tutkimus

Tutkijan kommentti: Tämä tutkimus selvittää julkisen ja yksityisen sektorin toimintatapojen eroja tilanteessa, jossa hyödykkeelle on olemassa ulkopuolinen maksaja (julkisen terveysturvakuutus). Tutkimus tukee aiempia havaintoja siitä, kuinka lääketieteellisesti epärelevantteilla tekijöillä saattaa olla huomattava vaikutus lääkemääräykseen. Tutkimuksen perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä yksityisen ja julkisen sektorin toimintatapojen hyödyistä ja haitoista tässä kontekstissa. Tutkimus on yhdenmukainen laajan kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden kanssa, joka osoittaa, kuinka erilaisten politiikkatoimien avulla voidaan vaikuttaa lääkemääräyksiin ja lääkehoidosta aiheutuviin kustannuksiin. Erilaiset lääkäreiden lääkemääräykseen kohdistuvat sääntelytoimet ovat toistaiseksi Suomessa harvinaisia (LS).

3.3 Terveydenhuollon tiimi vaikuttaa hoitokäytäntöihin ja hoidon kustannuksiin

Tiivistelmä: Terveydenhuollon palveluita tuotetaan yhä useammin tiimityönä. Tämä tutkimus selvittää, kuinka kuuluminen sairaalalääkärin työtiimiin vaikuttavaa lääkärin hoitopäätöksiin ja potilaiden terveydentilaan. Tutkimus hyödyntää tutkimusasetelmaa, jossa sisätautilääkärit vaihtavat uuteen työtiimiin saman sairaalan sisällä. Tutkimus osoittaa työtiimillä olevan huomattava ja välitön vaikutus toteutettujen tutkimusten ja hoitojen intensiteettiin. Sairaaloitten sisällä tapahtuvat tiimikohtaisen vaihtelun avulla tutkijat estimoivat hoitointensiteetin joustoksi 0.27 (yhden keskihajonnan muutos tiimin hoitokäytännöissä johtaa 0.27 keskihajonnan muutokseen lääkärin käyttäytymisessä). Tutkimuksessa hoidon intensiteettiä mitataan toteutuneella laskutuksella ja asiakasmaksuun sisältyvien hoitotoimenpiteiden lukumäärällä. Havaituilla eroilla tiimien ja lääkäreiden välillä ei havaita olevan yhteyttä

Julkaisu: Joseph J Doyle and Becky Steiger (2025). Physician Group Influences on Treatment Intensity: Evidence from Physician Switchers, *American Economic Journal: Economic Policy*, forthcoming

Linkki: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pol.20220555>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Lääkärin sairaalansisäisiä tiiminvaihtoja hyödyntävä havaintoaineistoon perustuva event-study

Tutkijan kommentti: Tämä tutkimus perehtyy ajankohtaiseen terveydenhuollon tuotantotapojen muutokseen, jonka seurauksena yhä useammat terveydenhuollon ammattilaiset työskentelevät osana työtiimiä. Tämän tutkimuksen kontribuutio perustuu pääasiassa siihen, että se pystyy selvittämään saman erikoisalalan (sisätautilääkärit) sisällä tapahtuvaa hoitokäytäntöjen vaihtelua saman sairaalan sisällä. Aiemmin vastaavia tutkimuksia on tehty lähinnä sairaaloitten ja maantieteellisten alueiden välillä. Tutkimus on yhdenmukainen aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa ja osoittaa tarjontatekijöiden merkityksen terveydenhuollon kustannuserojen selittäjänä. Suomalaiset terveydenhuollon kustannuseroja selvittävät tutkimukset ovat toistaiseksi keskittyneet pääasiassa selvittämään kysyntätekijöiden merkitystä kustannuserojen taustalla (LS).

3.4 Julkisen käyttäytymistieteen (behavioral public policy) yksilökeskeisyyttä kritisoidaan

Tiivistelmä: Tämä artikkeli pyrkii esittämään uuden agendan julkisen käyttäytymistieteen (behavioral public policy) tutkimukselle ja soveltamiselle eri hallinnonaloilla. Artikkelin on osa laajempaa ajankohtaista käyttäytymistieteen kritiikkiä, jonka keskeisen väitteen mukaan keskittyminen yksilöiden valintojen ymmärtämiseen ja ohjaamiseen (individual-frame) syrjäyttää resursseja laajojen systeemisten (systemic-frame) muutosten tutkimukselta ja hyödyntämiseltä. Tämä argumentatiivinen artikkeli kehottaa käyttäytymistieteilijöitä siirtymään yksinkertaisten ja yksilöön kohdistuvien interventioiden tutkimuksen sijaan kohti laajojen sääntelyyn (esim. kiellot, verotus ja subventiot) perustuvien systeemisten muutosten tutkimusta. Artikkelin kirjoittajien näkemykseen mukaan laajat yhteiskunnalliset kysymykset (esim. terveydenhuollon kustannusten nousu) tarvitsevat systeemisistä ratkaisuja yksilötason ratkaisujen sijaan.

Julkaisu: Connolly, D. J., Loewenstein, G., & Chater, N. (2024). An s-frame agenda for behavioral public policy research. *Behavioural Public Policy*, 1-21.

Linkki: <https://www.cambridge.org/core/journals/behavioural-public-policy/article/an-sframe-agenda-for-behavioral-public-policy-research/3817664ED39D8C25FB5B4C04FE13AAC1>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Uuden tutkimusagendan propagointiin pyrkivä poleeminen artikkeli

Tutkijan kommentti: Julkisen käyttäytymistieteen sisällä on viime vuosina käyty aktiivista keskustelua yksilökeskeisen ajattelun (esim. ylipaino voi selittyä nykyhetkeä korostavalla ajatusvinoumalla) ja systeemisen lähestymistavan (esim. ylipaino voi selittyä elintarvikemarkkinoiden lainsäädännöllä) eroista. Tämän artikkelin keskeisen väitteen mukaan tutkimus ja julkinen keskustelu on keskittynyt viime vuosikymmeninä liikaa yksilökeskeiseen ajatteluun, joka on syrjäyttänyt tutkimuspanoksia ja henkisiä resursseja systeemitasen ratkaisuilta. Tämä tärkeä keskustelu liittyy suoraan käyttäytymistieteen soveltamiseen julkishallinnossa. En ole ihan varma, onko näiden eri lähestymistapojen välillä olemassa yhtä voimakasta ristiriitaa kuin tässä artikkelissa annetaan ymmärtää. Lähestymistapojen välillä on voimakasta komplementaarisuutta. Tässä artikkelissa korostetuista syrjäytymisvaikutuksista on olemassa hyvin vähän, jos lainkaan, empiiristä näyttöä (LS).

3.5 Virkamiehet muuttavat käsityksiään yksittäisten tutkimusten perusteella

Tiivistelmä: Laajojen satunnaistettujen kokeilujen merkitys päätöksenteon tukena on saanut lisääntyvää huomioita julkishallinnossa. Satunnaistettujen kokeiluiden toteutus on kuitenkin edelleen varsin harvinaista. Tämä tutkimus pyrkii selvittämään virkamies-ten ja kansalaisten reaktioita laajaan kokeiluun, joka osoittaa yleisesti käytössä olevan toimenpiteen (pienet taloudelliset kannustimet opintosäästötilin avaamiseksi) tehottomuuden tarkoituksessaan. Tutkimuksen kolme keskeisintä tulosta ovat: i) virkamiehet päivittävät voimakkaasti uskomuksiaan toimenpiteen tehosta tutkimustulosten perusteella, ii) virkamiehet päivittävät uskomuksiaan liian laajasti muiden politiikkatoimien tehosta ja tieteellisen tutkimusten hyödyllisyydestä yhden tutkimuksen tulosten perusteella, iii) virkamiesten reaktiot uuteen tutkimustietoon ovat hyvin yhteneväisiä muun väestön reaktioiden kanssa. Tutkimus tarjoaa uuden mahdollisen selityksen julkishallinnon taipumukselle kaihtaa satunnaistettuja kokeiluita päätöksenteon tukena ja korostaa tutkijoiden ja virkahenkilöiden avointa viestintää tutkimusten riskeistä uusien kokeiluiden suunnittelussa.

Julkaisu: Briscese, G., & List, J. A. (2024). *Toward an Understanding of the Political Economy of Using Field Experiments in Policymaking* (No. w33239). National Bureau of Economic Research.

Linkki: https://bfi.uchicago.edu/wp-content/uploads/2024/12/BFI_WP_2024-157.pdf

Vertaisarvioitu: Ei

Tutkimuksen luonne: Kaksivaiheinen satunnaistettu koe, jonka ensimmäinen vaihe selvittää politikkatoimen vaikuttavuutta ja toinen vaihe virkamiesten ja kansalaisten reaktioita tutkimustuloksiin.

Tutkijan kommentti: Tieteellisten tulosten tulkintaan liittyy aina epävarmuutta. Tämän ohella ne saattavat kyseenalaistaa jonkin varsin yleisesti hyväksytyn ajatuksen paikkansapitävyyden. Tämä huolellisesti ja laadukkaasti toteutettu tutkimus auttaa ymmärtämään virkahenkilöiden (mahdollista) taipumusta kaihtaa satunnaistettuja kokeiluita päätöksenteon tukena. Tutkimuksen perusteella virkahenkilöt pelkäävät kokeilujen nollatuloksia ja kohdatessaan nollatuloksen saattavat päivittää voimakkaasti uskomuksiaan satunnaistettujen kokeilujen mielekkyydestä. Tutkimuksen keskeinen viesti korostaa tutkijoiden ja virkahenkilöiden kommunikaation tärkeyttä ja sitä, että yksittäisille tutkimuksille ei aseta liian korkeita tavoitteita ja toiveita, joiden toteutumatta jääminen johtaisi laajempaan haluttomuuteen uusien kokeilujen toteuttamiseen (LS).

4 Terveys ja hyvinvointi

Tutkijaryhmä: Piia Jallinoja (TAY), Terhi Koivumäki (TAY), Anu Linnansaari (TAY), Ekaterina Borozdina (TAY), Heidi Kesanto-Jokipolvi (TAY), Johanna Roponen (TAY), Eeva Rantala (THL), Tuulia Lahtinen (TAY), Pilvikki Absetz (TAY)

Lihavuus on merkittävä globaali kansanterveysongelma, jolla on laaja-alaisia vaikutuksia sekä yksilöille että yhteiskunnille. Suomenkin väestössä yhä useampi on lihava yhä nuoremmalla iällä. Lihavuuteen liittyy merkittävää väestöryhmien välistä eriarvoisuutta ja laaja-alaisesti vaikuttavaa stigmaa, jota olemme käsitelleet aiemmassa KETTU-katsauksessa (1/2023). Lihavuus täyttää ns. viheliäisen ongelman tunnusmerkit, eli se on monella tasolla (mm. globaalit markkinat, yhteiskuntapolitiikat, kulttuurit ja yhteisöt, yksilöiden käyttäytyminen) vaikuttavien syiden ja niiden yhteisvaikutusten aiheuttama ja vaikeasti ratkaistavissa oleva ilmiö. Kautta aikojen lihavuuteen on kuitenkin haettu yksinkertaisia yksilötason ratkaisuja, joista toistaiseksi millään ei ole ollut kestävästä vaikutusta väestön mittakaavassa. Tällä hetkellä lihavuuden hoito on murroksessa, joka käynnistyi 2020-luvun alussa uusien lihavuuden hoitoon käytettävien lääkkeiden tultua markkinoille. Nyt jo voidaan sanoa, että yksilötasolla vaikuttavat uudet hoitomuodot ovat muuttamassa lihavuusilmiötä niin yhteiskunta- kuin käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta, mutta näiden alojen tutkimusta aiheesta on edelleen sangen vähän. Lääkkeiden herättämän toiveikkuuden rinnalla on raportoitu sivuvaikutuksia, kuten ruoansulatusongelmia, haimatulehduksia ja munuaisten vajaatoimintaa (Suran 2023). Käyttäjille ja yhteiskunnalle muodostuu lihavuuslääkkeistä taloudellisia kustannuksia – kaikille lääkkeet eivät ole kela-korvattavia. Tässä katsauksessa tarkastelemme näihin lääkkeisiin liittyviä näkemyksiä väestön, potilaiden ja terveyshuollon henkilökunnan parissa sekä Internetin Reddit-keskusteluissa.

Suran M (2023) As Ozempic's Popularity Soars, Here's What to Know About Semaglutide and Weight Loss. JAMA 329:1627-1629.

4.1 Lihavuuslääkkeiden käyttäjät huolissaan lääkkeiden riskeistä harvemmin kuin muut kansalaiset

Tiivistelmä: Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia lihavuuslääkkeisiin liittyviä käsityksiä ja asenteita Iso-Britanniassa. Sosiaalisen median alustoilla kerätyn kyselyaineiston vas-

taajista 80 % oli kuullut GLP-1-lihavuuslääkkeistä. Joka neljäs vastaaja käytti niitä kyselyn aikana ja 8% oli käyttänyt aikaisemmin. Nykyisistä käyttäjistä 91% käytti lääkkeitä painonhallintaan ja 8% painonhallintaan ja diabeteksen hoitoon. Vastaajista 32% oli ylipainoisia, 42% lihavia.

- Lääkkeiden nykyisillä ja entisillä käyttäjillä on vahvempi usko lääkkeiden tehoon laihduttamisessa kuin ei-käyttäjillä. Heistä noin 41% piti lihavuuslääkkeitä tehokkaimpana laihdutusmenetelmänä, kun taas ei-käyttäjistä 0,2% ja lääkkeitä kiinnostuneista ei-käyttäjistä 7,2% arvioi näin.
- Käyttäjät olivat ei-käyttäjiä useammin sitä mieltä, että nämä lääkkeet ovat helppo ratkaisu laihduttamiseen.
- Ei-käyttäjät olivat nykyisiä ja entisiä käyttäjiä useammin huolissaan lihavuuslääkkeiden turvallisuudesta. He myös olivat enemmän huolissaan sivuvaikutuksista, kuten närästyksestä (67,6% - 19,2% - 24,9%) ja ripulista (45,3% - 3,9% - 12,9%). Lääkkeiden nykyiset ja entiset käyttäjät luottivat enemmän tutkimusevidenssiin turvallisuudesta.
- 34% ei missään tapauksessa haluaisi itse maksaa lihavuuslääkkeitä, kun taas 35% oli tähän valmis. Naiset etenkin olivat valmiita maksamaan lääkkeitä itse (45% vs. 19%). 27% ei käyttäisi lihavuuslääkkeitä vaikka ne olisivat ilmaisia.
- 91% suosittelee lihavuuslääkkeitä lihavuuden kanssa 'kamppailevalle' ystävälleen.

Julkaisu: Nadja Auerbach, Vivian N Liu, David Huang et al. What are community perspectives and experiences around GLP-1 receptor agonist medications for weight loss? A cross-sectional study in the UK. 23 December 2024, PREPRINT (Version 1) available at Research Square.

Linkki: <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-5689779/v1>

Vertaisarvioitu: Ei

Tutkimuksen luonne: Internetissä julkaistu kysely, lihavuuslääkkeiden käytöstä ja niihin liittyvistä asenteista. Vastaajia rekrytoitiin sosiaalisen median alustoilla ja sähköpostilistoilla.

Tutkimusryhmän kommentti: Tutkimuksen puutteena on, että aineisto ei ole edustava. On mahdollista, että siihen on vastannut erityisen paljon lihavuuslääkkeiden käyttäjiä ja ihmisiä, jolla on lihavuutta. Näistä varauksista huolimatta tutkimus antaa

kiinnostavia tietoja. Tutkimus osoitti lääkkeiden aseman Iso-Britanniassa: lähes kaikki olivat kuulleet niistä, lähes kaikki suosittelisivat niitä lihavalle ystävälleen. Tämä todennäköisesti heijastelee laajaa uutisointia ja sosiaalisen median keskusteluja. Osalle itse maksettava hinta olisi este, toisille taas ei. Naisiin kohdistuu länsimaissa korostunut ulkonäköpaine. Tämä ehkä selittää sitä, että naiset olivat miehiä halukkaampia maksamaan lääkkeet itse. Lihavuuslääkkeisiin liittyvät huolet ovat yleisempiä ei-käyttäjillä kuin vastaajilla, jotka käyttivät niitä kyselyn aikana tai olivat käyttäneet aikaisemmin.

4.2 Lihavuuden lääkehoidon aloittaminen edellyttää yksilöltä hyötyjen ja haittojen punnintaa

Tiivistelmä: Tutkimus perustuu 21 kanadalaisen laadulliseen haastatteluun, joista 20 oli lihavia ja 11 oli jossain vaiheessa käyttänyt jotain lihavuuslääkettä. Tavoitteena oli selvittää lihavien ihmisten näkemyksiä lihavuuslääkkeiden ominaisuuksista ja mitä hyöty-haitta-pohdintoja he toivat esille harkitessaan mahdollista lihavuuden lääkehoidon. Tulosten mukaan lääkehoidon valintaan vaikuttavat erityisesti seuraavat tekijät.

- Lääkkeen käytön tulee olla helppoa (osalle injektio tuntui hankalalta ajatukselta, osalle ei)
- Taloudellisten kustannusten tulee pysyä kohtuullisina.
- Odotukset lääkkeen vaikutuksista painoon vaihtelivat, osa tavoitteli ns normaali-painoa, osalle riitti 5-10% painon lasku, osa arveli olevansa pettyneitä liian pieneseen painon laskuun.
- Sopeutuminen sivuvaikutuksiin riippuu aiemmista kokemuksista ja elämäntilanteesta. Osa painottaa lyhyen aikavälin sivuvaikutuksia, toiset pitkäaikaiseen käyttöön liittyviä terveysvaikutuksia.
- Lähipiirin positiiviset tai negatiiviset kokemukset
- Kokemukset terveydenhuollossa: Haastateltavat toivat esille, että osa terveydenhuollon ammattilaisista pitäytyy ajatuksessa, että lihavuuden hoidoksi riittää elintapamuutos. Tällöin he eivät ole halukkaita kirjoittamaan lihavuuslääkeresepiä. Lääkäri saattoi myös olla välinpitämätön tai tietämätön uusista lääkkeistä ja potilaan huolista.

Julkaisu: Donnan, J., Huang, R., & Twells, L. (2022). Patient Preferences for Attributes of Health Canada Approved Weight Loss Medications Among Adults Living with Obesity in Canada: A Qualitative Study. *Patient Preference and Adherence*, 16, 911–923.

Linkki: <https://doi.org/10.2147/PPA.S350411>

Vertaisarvioitu: Kyllä.

Tutkimuksen luonne: Laadullinen haastattelututkimus (n=21)

Tutkimusryhmän kommentti: Tutkimus korostaa yksilöllisten tarpeiden, odotusten ja pohdintojen huomioimista sekä terveydenhuollon ammattilaisten asenteiden merkitystä lihavuuden lääkehoidon päätöksenteossa. Terveydenhuollossa kannattaa myös avoimesti keskustella lihavuuslääkkeiden rajallisesta potentiaalista alentaa painoa. Kaikki eivät välttämättä saavuta ihannepainoaan. Näin vältetään liian 'kunnianhimoiset' tavoitteet ja niihin liittyvä pettymys. Samoin injektioannostelu ja mahdolliset haittavaikutukset tulee käydä läpi vastaanotolla ennen lääkehoidon aloittamista. Terveydenhuollon henkilökunnan koulutuksessa on kiinnitettävä huomiota lihavuuden määrittelyyn ja hoidon päivitettyyn tietoon. Tällainen tieto huomioi lihavuuden kompleksin luonteen ja monitekijöisyyden, erilaisten painonhallinnan menetelmien tehokkuuden ja lihavien potilaiden kunnioittavan kohtaamisen.

4.3 Lihavuuslääkkeiden määrääminen vaihtelee – taustalla muun muassa kustannukset ja pistettävän lääkkeen vierastaminen

Tiivistelmä: Yhdysvalloissa tehty kysely selvitti terveydenhuollon ammattilaisten kokemuksia ja ymmärrystä erilaisista lihavuuteen ja tyypin 2 diabeteksen hoitoon käytettävistä lääkkeistä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat terveydenhuollon ammattilaiset, (n=785) (perusterveydenhuollon lääkärit, endokrinologian erikoislääkärit, lisäkoulutuksen saaneet hoitajat 'advanced practice providers').

Endokrinologit suosittelivat muita vastaajaryhmiä useammin lihavuuslääkkeitä potilailleen, joilla lihavuutta (57%) sekä potilailleen, joilla lihavuutta ja tyypin 2 diabetes (70%). Perusterveydenhuollon lääkäreiden parissa osuudet olivat 43% ja 56% ja hoitajien parissa 46 % ja 60%.

Yleisesti ammattilaiset kokivat tuntevansa lihavuuslääkkeet hyvin, lääkkeiden vaikutusmekanismien tuntemisessa oli eroja lääkeryhmittäin. Endokrinologit tunsivat esimerkiksi GLP-1-lääkkeet selvästi muita ammattiryhmiä paremmin.

Selvästi yleisin este lihavuuden hoidolle oli hoidon hinta tai sairausvakuutuksen puuttuminen (82% ilmoitti merkittäväksi tai äärimmäiseksi esteeksi). Seuraavaksi yleisimmät syyt olivat kokemus potilaan alhaisesta sitoutumisesta hoitoon (44%), henkilökunnan ja ajan riittämättömyys lihavuudesta keskusteluun (39%) ja tietämättömyys siitä, että lihavuus on sairaus eikä seurausta elintavoista (32%).

Osa arvioi lihavuuden hoidon esteiksi lihavuuslääkkeiden ominaisuuksia: Kolmannes koki potilaiden haluttomuuden käyttää pistettävää lääkitystä hoidon esteeksi, 24 % piti esteenä tehokkaiden lääkkeiden puutetta ja 20 % koki, että hoitohenkilökunta ei tunne riittävästi lihavuuden hoitoon tarkoitettuja lääkkeitä. Lopuksi joka viides arvioi hoitohenkilökunnan haluttomuuden määrätä pistettäviä lääkkeitä olevan este lihavuuden hoidolle.

Julkaisu: Garvey, W. T., Mahle, C. D., Bell, T., & Kushner, R. F. (2024) Healthcare professionals' perceptions and management of obesity & knowledge of glucagon, GLP-1, GIP receptor agonists, and dual agonists. *Obesity science & practice*, 10(3), e756

Linkki: <https://doi.org/10.1002/osp4.756>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Kyselytutkimus, poikkileikkausasetelma.

Tutkimusryhmän kommentti: Lihavuuslääkkeitten kehittyessä ja käytön lisääntyessä, myös lääkkeitä määräävät ammattilaiset ovat uuden haasteen edessä. On pohdittava, kenelle ja millä perusteilla lääkkeitä suositella. Ammattilainen joutuu tasapainoilemaan potilaalle aiheutuvien kustannusten, terveydenhuollon resurssien ja potilaan hoitoon sitoutumisen kanssa. Terveydenhuollon ammattilaiset tarvitsevat koulutusta ja päivittyvää tietoa eri lääkkeiden vaikutusmekanismeista, hyödyistä ja sivuvaikutuksista, sekä elintapamuutoksista lääkehoidon rinnalla. Lisäksi tarvitaan tukea lihavuuslääkkeiden tarpeen määrittelyyn ja yhteisiä linjauksia näistä.

4.4 Perusterveydenhuolto tasapainottelee suuren kysynnän, puutteellisten

hoitosuositusten ja rajallisten resurssien välillä

Tiivistelmä: Tutkimus tarkasteli suuren kysynnän saavuttaneen lihavuuslääkkeen, Wegovyn, määräämistä ja käytön seuranta perusterveydenhuollossa Tanskassa. Wegovy on tullut saataville vuonna 2023. Tutkimuksessa havainnoitiin kolmen yleislääkäriaseman arkea ja haastateltiin asemien lääkäreitä. Keskeiset tulokset olivat:

- Ammattilaiset suhtautuivat lääkkeeseen myönteisesti ja luottavaisesti, mutta tiedostivat lääkkeen sivuvaikutukset ja sen, ettei pitkän aikavälin (sivu)vaikutuksia vielä tunneta.
- Virallisten ohjeiden puuttuessa kullakin lääkäriasemalla oli omat linjaukset mm. lääkkeen kysyntään vastaamisesta sekä seurantakäyntien sisällöstä ja tiheydestä. Tähän liittyen ammattilaiset myös seurasivat tarkkaan lääkkeeseen liittyvää uutisointia ja tutkimustuloksia.
- Lääkettä määrätessään ammattilaiset korostivat yksilön vastuuta ja elintapamuutosten tärkeyttä sekä arvioivat potilaan motivaatiota lääkkeen käyttöön. Resepti kirjoitettiin herkemmin, jos potilas oli valmis elintapamuutoksiin tai halusi edistää terveyttä tai toimintakykyä ennemmin kuin ulkonäköä. Vastaanotoilla punnittiin lääkkeen käytön hyötyjä ja haittoja suhteessa lääkkeen hintaan, joka jää Tanskassa kokonaan potilaan maksettavaksi.
- Ammattilaisten mukaan Wegovy on muuttanut lihavuudesta keskustelua vastaanotoilla. Ennen painon puheeksi otto oli ammattilaisen vastuulla. Nykyisin potilaat varaavat vastaanottoaikoja oma-aloitteisesti, pyytävät lääkettä aktiivisesti ja esittävät valmisteltuja vasta-argumentteja, jos lääkäri kieltäytyy kirjoittamasta reseptiä. Usein potilaan toiveet ja perustelut kumosivatkin lääkärin varaukset lääkkeen määräämiseen.
- Ammattilaiset lisäksi pohtivat, kuinka suuren osan lääkäriaseman resurssista Wegovyyn liittyvät käynnit saavat viedä.

Julkaisu: Andreassen, P., Jensen, S. D., Bruun, J. M., & Sandbæk, A. (2024). Managing the new wave of weight loss medication in general practice: A qualitative study. *Clinical Obesity*, 14(3), e12666.

Linkki: <https://doi.org/10.1111/cob.12666>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa havainnoitiin kolmen yleislääkäriaseman arkea (mm. vastaanottokäynnit, lounastauot ja kokoukset) sekä haastateltiin näiden lääkäreitä (n = 7) ja hoitajia (n = 4).

Tutkimusryhmän kommentti: Tulokset havainnollistavat ajankohtaisia lihavuuslääkkeisiin liittyviä kysymyksiä. Tällaisia olivat lääkkeiden kustannukset, uuden lääkeperheen jatkuvasti muuttuva tarjonta ja saatavuus, terveydenhuoltohenkilökunnan lääkerekoulutuksen tärkeys, ajantasaisten hoitosuositusten merkitys sekä hoitoon sitoutuminen ja hyötyjen ja haittojen puntarointi vastaanotolla. Lääkehoito vaatii investointeja yhteiskunnalta ja lääkkeen käyttäjiltä sekä vie terveydenhuollon resursseja muiden sairauksien hoidosta. Tällä hetkellä lääkereseptin saaminen riippuu ainakin osittain yksilön aktiivisuudesta, 'oikeanlaisesta' motivaatiosta ja valmiudesta elintapamuutokseen. Mikäli lääkettä ei korvata sairausvakuutusjärjestelmästä, lääkkeiden hinta jää potilaalle maksettavaksi. Tämä tilanne asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan. Suomessa potilalle jää tällä hetkellä maksettavaksi 114€ kuukaudessa (Ozempic, 1mg annos viikossa). Lihavuuden Käypä hoito -suositus antaa jonkun verran ohjeita lihavuuslääkkeistä (päivitetty maaliskuussa 2024).

4.5 Sosiaalisessa mediassa vilkasta keskustelua lääkkeiden käytöstä ja käyttökokemuksista

Tiivistelmä: Tutkimus tarkasteli lihavuuslääkkeisiin liittyvää julkista keskustelua viestipalvelu Redditissä. Aineisto käsitti yli 70 000 postausta ja noin 319 000 näihin tullutta kommenttia vuosina 2007–2023. Kaiken kaikkiaan aineiston takana on yli 116 000 nimimerkkiä. Tekoälypohjainen analyysi tunnisti keskustelujen aiheita ja sävyä (kielteinen, neutraali, positiivinen).

- Keskusteluista 31 % oli sävyltään kielteisiä, 50 % neutraaleja ja 17 % positiivisia.
- Lihavuuslääkkeisiin liittyvien keskustelujen määrä lisääntyi huomattavasti tarkastelujaksolla, ja 95 % keskusteluista käytiin vuoden 2021 jälkeen, kun Ozempic-lääke oli hyväksytty laihdutuslääkkeeksi USA:ssa.
- Yleisimpiä keskusteluaiheita olivat painonpudotus, vaikutukset ruokahuonon, sivuvaikutukset, saatavuusongelmat ja positiiviset psykologiset vaikutukset. Monet keskusteluissa esille tuodut sivuvaikutukset olivat samoja mitä on raportoitu meta-

analyyseissä ja satunnaistetuissa kontrolloiduissa tutkimuksissa (esim. pahoinvointi, oksentelu, ripuli, pistoskohdan reaktiot, haimatulehdus). Keskusteluissa mainittiin myös oireita, joita ei ole vastaavalla tavalla raportoitu tutkimuskirjallisuudessa (esim. kuukautiskierron muutokset, lisääntynyt hedelmällisyys, masennus, ahdistus, influenssarokotteen herkkyydet, lihaskivut).

- Redditissä keskusteltiin myös laittomista hankintareiteistä, esimerkiksi reseptivaista ulkomaisista apteekeista tai verkon pimeistä markkinoista.

Julkaisu: Julkaisu: Somani S, Jain SS, Sarraju A, Sandhu AT, Hernandez-Boussard T & Rodriguez F. (2024). Using large language models to assess public perceptions around glucagon-like peptide-1 receptor agonists on social media. Communications medicine, 4(1), 137.

Linkki: <https://www.nature.com/articles/s43856-024-00566-z.pdf>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Laadullinen tutkimus sosiaalisen median keskusteluista

Tutkimusryhmän kommentti: Keskustelu lihavuuslääkkeistä kiihtyi Redditissä, uusien lihavuuslääkkeiden myötä. Nämä lääkkeet siis kiinnostavat ja mietityttävät yleisöä. Sosiaalisen median keskustelut voivat tarjota kansalaisille alustan pohtia ja tuoda esille kokemuksia ja näkemyksiä lääkkeistä ja lukea olennaisia tietoja ja näkökulmia. Toisaalta, sosiaalisen median kautta voi levitä väärää tietoa, epärealistisia toiveita tai liioiteltuja pelkoja. On siis tärkeää, että asiantuntijoiden ja ammattilaisten tuottamaa tietoa tuodaan mediassa ja terveydenhuollossa esille. Näin keskustelupalstojen merkitys ei saa ylikorostunutta roolia väestön informoisessa. Laittomien hankintareittien nouseminen keskustelunaiheeksi osoittaa, että ainakin jossain maissa erittäin korkea hinta ajaa osan kiinnostuneista etsimään halvempia lääkkeitä. Tähän ei pitäisi Suomessa joutua. Tulosten tulkinnassa on huomioitava, että sosiaalisen median alustat eivät sellaisenaan ole edustava otos minkään maan asukkaista. Lisäksi keskusteluissa voi olla mukana botteja, jotka sekoittavat keskustelua.

5 Kestävä kehitys

Tutkija: Jarno Tuominen (TY)

5.1 Ilmastouskomusten ideologiset perusteet

Tiivistelmä: Tämä 13 vuoden pitkittäistutkimus tarkastelee miten ilmastonmuutokseen liittyvät uskomukset ovat yhteydessä oikeistovaltaorientaatioon (Right-Wing Authoritarianism, RWA) ja sosiaalisen dominanssin orientaatioon (Social Dominance Orientation, SDO), ja miten nämä muuttuvat yli ajan. Aineisto kattaa 72.910 uusiseelantilaista, joilta kerättiin pitkittäisdataa 14 mittauskerralla vuosina 2009–2022. Tutkimuksen tavoite oli selvittää (a) ennustavatko RWA ja SDO muutoksia ilmastonmuutosuskomuksissa, (b) ennustavatko ilmastonmuutosuskomukset vastaavasti muutoksia RWA:ssa ja SDO:ssa, sekä (c) poikkeavatko yhteydet miesten ja naisten välillä.

Tulokset osoittivat, että korkeat RWA- ja SDO-asenteet olivat ryhmätasolla yhteydessä heikompiin ilmastonmuutosuskomuksiin. Yksilötasolla SDO:n kohoaminen ennusti merkittävää ilmastonmuutosuskomusten heikentymistä (t.s. onko ilmastonmuutos totta ja ihmisen aiheuttamaa) niin miehillä kuin naisillakin. RWA puolestaan heikensi ilmastonmuutosuskomuksia erityisesti miehillä, muttei naisilla. Lisäksi ilmeni myös päinvastaisia vaikutuksia: ihmisestä johtuvaan ilmastonmuutokseen liittyvien uskomusten lisääntyminen edelsi SDO:n laskua seuraavalla mittauskerralla. SDO:n vaikutus ilmastonmuutosuskomuksiin oli kuitenkin sekä miehillä että naisilla voimakkaampi kuin tämän käänteisen yhteyden merkitys.

Havainnot vahvistavat käsitystä siitä, että hierarkkisten ja konservatiivisten arvojen (SDO, RWA) omaksuminen on yhteydessä ilmastonmuutoksen epäilyyn tai sen inhimillisen syyn kyseenalaistamiseen. Erityisesti SDO:hon liittyvät kilpailullisuus ja epätasa-arvon hyväksyntä korostuvat muodostavat esteen tiedeperustaisille ilmastonmuutosuskomuksille. Käytännön tasolla tulokset korostavat tarvetta huomioida ihmisten perustavanlaatuiset ideologiset ja arvopohjaiset motiivit suunnitelta ilmastoviestintää, politiikkatoimia ja interventioita, joiden tavoitteena on edistää ilmastokriisin ratkaisua.

Julkaisu: Milfont, T. L., Sibley, C. G. & Osborne, D. (2025). Ideological underpinnings of climate change beliefs: A 13-year longitudinal study. *Journal of Environmental Psychology*, 102, 102554.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2025.102554>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkijan kommentti: Ilmastomuutokseen liittyvät uskomukset ovat näyttäneet noudattavat jossain määrin oikeisto-vasemmisto -rajoja poliittisella kentällä, mutta selkeä käsitys tästä yhteydestä on puuttunut. Nämä Milfontin ja kumppanien tulokset valottavat tilannetta tunnettujen ideologisia asenteita kartoittavien mittarien avulla. Tutkimuksen vahvuus on lisäksi poikkeuksellinen 13 vuoden seurantajakso, joka auttaa hahmottamaan uskomusten välisiä yhteyksiä yli ajan. Käytännön näkökulmasta ilmastomuutosta koskevien viestien ja toimenpiteiden suunnittelussa on tärkeää tunnistaa ja huomioida, miten vahvasti ihmisten konservatiiviset ja hierarkkisuutta tukevat asenteet voivat vaikuttaa ilmastomuutokseen suhtautumiseen. Erityisesti sosiaalisen dominanssin orientaation merkitys korostuu: jos yksilön arvomaailmassa epätasa-arvo ja kilpailullisuus ovat keskiössä, hän saattaa suhtautua torjuvammin tai epäilevämmiin tarpeeseen muuttaa elintapoja ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.

Käytännössä tämä saattaisi tarkoittaa, että ilmastotoimiin pyrkivien tahojen—kuten päättäjien, järjestöjen ja kansalaisliikkeiden—kannattaa pohtia, onko viestinnällisesti olemassaolevien rakenteiden säilyttäminen tasapainossa muutosnäkökulman kanssa. Yhteisöjen ja yhteiskuntien joustavuutta ja valmiutta suojella olemassa olevia resursseja korostava viestintä saattaisi tavoittaa paremmin konservatiivisemmän yleisön.

5.2 Motivaatiota kierrätykseen tulevilta sukupolvilta

Tiivistelmä: Tulevaisuuteen ja muiden näkökulmaan keskittyneet lähestymistavat ovat usein nähty osana ilmastoystävällistä käyttäytymistä. Liu ja kumppanit arvioivat kahdessa osatutkimuksessaan voiko yksilöiden kierrätyskäyttäytymiseen sekä kierrätyksen lisäämiseen tähtäävien politiikkatoimien kannatukseen vaikuttaa ylisukupolvisen tulevaisuusperspektiivin avulla.

Ensimmäinen tutkimus koostui sekä satunnaistetusta kontrolloidusta kokeesta (N=400) että laboratoriotutkimuksesta (N=192), jotka erosivat menetelmiensä osalta: ensimmäinen hyödynsi tekstiä, kun taas jälkimmäisessä tutkittavat asettuivat dynaamiseen virtuaalitodellisuuteen. Tulevien sukupolvien näkökulmaan suuntautunut interventio johti sekä lisääntyneeseen kierrätysaikeeseen että varsinaiseen kierrätykseen verrattuna kontrollitilanteeseen. Toisessa osatutkimuksessa Liu ja kollegat kohdensivat vastaavat interventiot (N=467; N=600) Kiinan jätteenlajittelupolitiikan kannatukseen liittyen. Myös tämä osatutkimus osoitti, että tulevien sukupolvien kokemusten näkökulma lisää kestävien politiikkatoimien kannatusta enemmän kuin kohdentamaton tulevaisuuspohdinta.

Julkaisu: Liu, X., Chen, J.-F., Tao, R., Li, S., & Zheng, R. (2024). Bridging the inter-generational gap: boosting recycling behavior and policy support through eliciting concerns for future others. *Behavioural Public Policy*, 1–22.

Linkki: <https://doi.org/10.1017/bpp.2024.45>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkijan kommentti: Ajallisen ja henkilökohtaisen etäisyyden aiheuttama hidastevaikutus ilmastokäyttäytymisen muutokselle on keskeinen haaste; vaikutukset ovat kaukana tulevaisuudessa, eivätkä ne kosketa tämän hetken arkeani, joten paine muutokselle on vähäinen vaikka arvoni tätä tukisivatkin. Ihminen omaa kuitenkin poikkeuksellisen kyvyn mielensisäiseen aikamatkailuun. Pystymme kuvittelemaan vaihtoehtoisia todellisuuksia jopa satojen vuosien päähän. Tulevaisuudentutkimuksessa tämä näkökulma auttaa hahmottamaan mahdollisia polkuja kohti toivottuja tai epätoivottuja tulevaisuuksia. Liu ja kollegat osoittavat että yksilötasolla—ainakin Kiinassa—tulevien sukupolvien näkökulttuurien pohdinta lisää ilmastoystävällistä käyttäytymistä. Vastaavan intervention toteuttaminen suomalaisessa kontekstissa olisi tarpeellista, jotta voitaisiin ymmärtää yleistyykö löydetty vaikutus Suomeen. Jos näin on, on kyseessä erittäin edullinen ja hyödyllinen keino lisätä kierrätystoimenpiteitä ja mahdollisesti heijastusvaikutuksina myös muita ilmastomyönteisiä näkökulmia.

5.3 Miten yhteisöt voivat tukea myönteisiä läikkymisvaikutuksia kestävyysteemoissa

Tiivistelmä: Myönteisellä läikkymisvaikutuksella (spillover) tarkoitetaan ilmastokontekstissa tilanteita, joissa yksilön suorittama ilmastotoimi johtaa jatkossa laajempaan ilmaston kannalta myönteiseen käyttäytymiseen. Tämä katsaus käy läpiläikkymisvaikutuksiin liittyvät tekijät ja muodostaa näkemyksen siitä millaisia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia tukirakenteita vaaditaan heijastevaikutusten vahvistamiseksi. Aiempi tutkimus korostaa ympäristöidentiteetin, sosiaalisten normien sekä tunne- ja pystyvyyskokemusten merkitystä, mutta näiden vaikutus on kuitenkin osoittautunut usein pieneksi tai vaihtelevaksi. Sabherwal ja Sparkman ohjeistavat työpaikkoja ja muita instituutioita kehittämään rakenteita, jotka voivat tukea myönteistä läikkymisvaikutusta sisällyttämällä ympäristöystävällisiä käytäntöjä työntekijöiden arkeen sekä vahvistamalla sosiaalisia normeja ja identiteettejä. Vastaavasti vuorovaikutus ja yhteiset keskustelut niin työyhteisöissä kuin vapaa-ajalla voivat laajentaa yksilön toimintaa arjen valinnoista laajempaan ilmasto- tai ympäristövaikuttamiseen. Katsauksen keskeinen johtopäätös on, että vahva kollektiivinen konteksti—jossa yksilöt tuntevat sekä sosiaalista tukea että henkilökohtaista pystyvyyttä—luo otolliset olosuhteet myönteisten läikkymisvaikutusten yleistymiselle. Näin yksittäisistä ilmastotoista on mahdollista rakentaa laajempi, pitkäkestoinen toimien ketju.

Julkaisu: Sabherwal, A. & Sparkman, G. (2025). A review of consistency in climate action: The role of social interactions and institutions in cultivating positive behavioral spillover. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 61, 101475.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2024.101475>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Katsausartikkeli

Tutkijan kommentti: Tämä systeemisiä vaikutuksia käsitteellistävä katsaus kiinnittää huomiota siihen, miten yksilöllisten ilmastotekojen vaikutus saadaan laajennettua laajempaan toimintaan yhteisöjen, organisaatioiden ja yhteiskunnan tasolla. He tislavat suuren määrän tietoa käytännön ohjenuoriksi: Esimerkiksi työpaikoilla voidaan tehdä ympäristömyönteisistä teoista osa henkilöstön rutiineja ja työrooleja, jolloin ihmiset sisäistävät nämä teot osaksi omaa identiteettiään, lisäten vastaavien toimien todennäköisyyttä. Työntekijöiden kokiessa saavansa tukea, tunnustusta ja konkreettisia keinoja organisaation johdolta, he voivat olla valmiimpia laajentamaan kestäviä toimintatapojaan niin työpaikalla kuin sen ulkopuolella. Yhtä lailla sosiaaliset normit ja kannustimet—kuten naapuruston kiertotalousyhteisöt tai ystäväpiirin yhteinen ”ilmastolupaus”—voivat auttaa ihmisiä havaitsemaan, että heidän ympäristöteoillaan on sosiaalinen hyväksyntä ja merkitys. Tällöin positiivinen efekti voi levitä yksittäisistä arjen valinnoista kohti järjestelmällisempää vaikuttamista, kuten vaatimaan muutoksia politiikassa tai yritysten käytännöissä. On kuitenkin tärkeää huomioida, että kaikki interventiot eivät toimi kaikille ja kaikkialla: keinot tulee räätälöidä sekä yksilön että organisaation tai yhteisön lähtökohtiin, jotta myönteinen läikkyminen toteutuisi mahdollisimman tehokkaasti. Samalla artikkeli vääjäämättä saa myös pohtimaan mahdollisia ilmastokielteisten normien rakenteita ja niihin liittyviä läikähtelyjä.

5.4 Katsaus ilmastotunteisiin ja ilmastotoimiin yksilöissä ja yhteisöissä

Tiivistelmä: Tässä katsauksessa tarkastellaan ryhmäperustaisia ja kollektiivisia tunteita sekä niiden merkitystä ilmastoyhteisöjentoiminnassa. Ryhmäperustaisilla tunteilla tarkoitetaan yksilön tunteita, joita hän kokee nimenomaan oman ryhmänsä puolesta tai siihen samastuen. Kollektiiviset tunteet taas syntyvät useiden ihmisten kokiessa ja ilmaistessa tunteita yhdessä, esimerkiksi mielenosoituksissa, sosiaalisessa mediassa tai kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa.

Brosch tiivistää ryhmäperustaisten ja kollektiivisten tunteiden voivan ylittää pelkän henkilökohtaisen edun tavoittelun yksilön motiivina ja vähentävän voimattomuuden kokemusta. Lisäksi ne voivat tarjota vahvoja motivaatio- ja yhteisöllisyyskokemuksia sekä lisätä koettua ryhmäidentifikaatiota, joka puolestaan voi edistää laajamittaista ilmastotoimintaa, kuten poliittista vaikuttamista, mielenosoituksiin osallistumista ja kansalaistottelemattomuutta. Samalla kuitenkin tutkimus osoittaa, että voimakkaat tunteet voivat myös vieraannuttaa ihmisiä toisistaan, ruokkia ryhmien välistä vastakkainasettelua sekä pahimmillaan heikentää toiminta- ja yhteistyöhalukkuutta. Brosch peräänkuuluttaa moniulotteisia tutkimusmenetelmiä, jotka huomioisivat tunnekokemukset

sekä yksilö- että ryhmätasolla. Vain parempi ymmärrys tähän historialliseen sosiaali-psykologiseen peruskysymykseen auttaa jatkossa kehittämään parempia keinoja kollektiivisten tunteiden hyödyntämiseksi ilmastotoiminnan edistämiseksi.

Julkaisu: Brosch, T. (2025). From individual to collective climate emotions and actions: A review. *Curren Opinion in Behavioral Sciences*, 61, 101466.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2024.101466>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Katsausartikkeli

Tutkijan kommentti: Yhteisölliset tunnekokemukset ovat poliittisessa ja politiikkatoimintaan liittyvässä keskustelussa keskiössä niin Suomessa kuin maailmallakin. Psykologian alalla nämä kysymykset ovat pohdituttaneet niin Freudia kuin Gustave Le Boniakin, ja viime aikoina kokeneet myös tutkimuksellisesti merkittävää renesanssia. Yksi keskeisimmistä yhteisön tunteita herättäviä kysymyksiä on ilmastomuutos. Ilmastokriisin ratkaiseminen vaatii merkittäviä kollektiivisia ponnisteluja, ja tunnedynamiikan ymmärtäminen voi olla tässä ratkaisevassa asemassa suuntaan tai toiseen. Yhteiset tunnekokemukset mielenosoituksissa tai sosiaalisessa mediassa voivat vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta ja uskoa omiin vaikuttamismahdollisuuksiin. Samaan aikaan on olennaista huolehtia siitä, etteivät vahvat tunteet johda ryhmien väliseen vastakkainasetteluun tai toivottomuuteen. Käytännössä tämä tarkoittaa tasapainottelua eri tunnetilojen välillä: vihaa voi suunnata rakentavasti vallanpitäjien toiminnan haastamiseen, mutta samalla positiivisten tunteiden (esim. toivo, yhteenkuuluvuuden tunne) on oltava riittävän voimakkaita, jotta ryhmän sisäinen luottamus ja motivaatio säilyvät. Konkreettisesti järjestöillä, vaikuttajilla ja yhteisöillä on tilaisuus luoda tiloja ja kehyksiä, joissa ihmiset voivat jakaa sekä huoliaan että rakentavia ratkaisuja. Tällä tavoin vahvat tunteet kanavoituvat toivottuun yhteiskunnalliseen toimintaan eivätkä jää pelkästään eripuraa tai lamaannusta tuottaviksi kokemuksiksi.

5.5 Kutsuttakoon ilmastomuutosta millä nimellä tahansa: Miten terminologia vaikuttaa ilmastotoimihalukkuuteen

Tiivistelmä: Goldwertin ja kumppanien kaksiosainen kokeellinen tutkimus (N = 6132) selvitti vaikuttavatko yleisesti käytetyt ilmastomuutosta kuvaavat termit (esim. *climate change*, *global warming*, *climate crisis*, *global heating*, *carbon pollution*) ihmisten halukkuuteen toimia ilmaston hyväksi. Ensimmäinen koe toteutettiin 63 maassa (N = 4531), jota seurasi replikaatio Yhdysvalloissa (N = 1601). Odotuksista huolimatta kymmenen eri termin välillä ei havaittu eroja osallistujien ilmastotoimiaikomuksissa. Löydökset pysyivät samoina myös eri poliittisissa, demografisissa ja psykologisissa

ryhmissä. Toisin sanoen sanaston vivahteet eivät edistä tai estä ilmastotoimia. Tulokset viittaavat siihen, että voimavarojen kohdistaminen yksittäisten terminologisten eroavaisuuksien hiomiseen on tehotonta, ja sen sijaan kannattaisi panostaa muihin strategioihin, joilla voidaan vaikuttaa vahvemmin yksilöiden ja yhteisöjen käyttäytymiseen ilmastomuutoksen torjumiseksi.

Julkaisu: Goldwert, D., Doell, K. C., Van Bavel, J. J., & Vlasceanu, M. (2024). Climate change terminology does not influence willingness to take climate action. *Journal of Environmental Psychology*, 100, 102482.

Linkki: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2024.102482>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkijan kommentti: Kokemuksemme on vahvasti yhteydessä kieleen ja pienetkin valinnat kommunikaatiossa saattavat vaikuttaa toisten mieliin ja asenteisiin. Ilmastomuutoskeskustelu on saanut osansa terminologisista väittelyistä ja käytettyjen termien on ajateltu heijastelevan myös taustalla olevia asenteita. Goldwertin ja kumppaneiden tulosten perusteella kuitenkin vaikuttaa, ettei sanavalinnoilla kuten *“ilmastonmuutos”* tai *“ilmastokriisi”* ole juuri merkitystä siinä, ryhtyvätkö ihmiset konkreettisiin toimiin. Tämä on hyödyllistä tietoa etenkin viestinnän, markkinoinnin ja poliittisen päätöksenteon näkökulmista: sanaston hiominen saattaa olla vähemmän vaikuttavaa kuin usein toivotaan.

On myös hyvä huomioida, että jokin tietty viesti tai sanavalinta voi silti olla tärkeä osana laajempaa kokonaisuutta. Kertaluontoiset termikokeilut eivät kuitenkaan näytä ratkaisevan, millaisiin ilmastotoimiin ihmiset ovat valmiita ryhtymään. Ympäristöviestinnän suunnittelussa kannattaa siis siirtää painopistettä terminologiasta syvällisempään kehukseen ja ratkaisuihin: miten, miksi ja missä yhteydessä toimimme ilmaston hyväksi.

5.6 Luottamusrokote ilmastoväärinuskomuksiin

Tiivistelmä: Spampattin ja kollegoiden tutkimus käsittelee *“luottamusrokotetta”* (trust inoculation) keinona suojata yleisöä uusiutuvaan energiaan kohdistuvilta negatiivisilta viesteiltä ja siten turvata poliittista tukea ilmastotoimille. Kolmessa rekisteröidyssä kokeellisessa tutkimuksessa (N = 6697) osallistujat saivat lyhyen ennakkoivan viestipaketin, jossa nostettiin esiin keskeisten energiatoimijoiden luotettavuus ja varoitettiin liioittelevista, huolta herättävistä väittämistä geotermistä energiaa kohtaan. Tämän jälkeen heidät altistettiin kielteisille väitteille, jotka liioittelivat geotermisen energian riskejä. Tulokset osoittivat, että luottamusrokote tarjosi osallistujille johdonmukaisen, tilastolli-

sesti merkitsevän mutta vaikutukseltaan maltillisen suojan negatiivisia viestejä vastaan. Tutkimuksessa tämä ilmeni esimerkiksi korkeampana poliittisena tukena geotermisille hankkeille. Vaikutus ei ollut riippuvainen osallistujan jo valmiiksi korkeasta tai matalasta luottamuksesta energiatoimijoihin, mutta osoittautui erityisen hyödylliseksi niille, joille ympäristöarvot olivat tärkeitä: nämä henkilöt olivat alttiimpia kriittiselle viestintälle, mutta myös hyödynsivät rokotetta kaikkein voimakkaimmin. Mekanismin tarkastelussa havaittiin, että pelkkä luottamusviesti ei riittänyt tuottamaan suojaa; rokote edellytti myös ennakoivaa varoitusta tulevasta kriittisestä viestitulvasta. Tutkimus tarjoaa näyttöä siitä, että luottamusrokotteen kaltainen sosiaalisiin ja tunteisiin kohdistuva viestintäinterventio voi olla laajennettavissa erilaisiin poliittisiin konteksteihin suojaamaan ilmastohankkeita liialliselta kielteiseltä reaktiolta. Koska vaikutukset jäivät kuitenkin maltillisiksi, menetelmää tulisi pitää täydentävänä keinona muiden laajojen ilmastoviestintä- ja osallistamisstrategioiden rinnalla.

Julkaisu: Spampatti, T., Brosch, T., Trutnevyte, E., & Hahnel, U. J. (2024). A trust inoculation to protect public support of governmentally mandated actions to mitigate climate change. *Journal of Experimental Social Psychology*, 115, 104656.

Linkki: <https://doi.org/10.1038/s41467-024-44770-w>

Vertaisarvioitu: Kyllä

Tutkimuksen luonne: Tutkimusartikkeli

Tutkijan kommentti: Poliittikkatoimien suunnittelussa on olennaista ymmärtää, miten kansalaisten luottamus keskeisiin toimijoihin muovaa suhtautumista ilmastohankkeisiin. Spampattin ja kollegoiden koesarja osoittaa, että perinteisten argumenttipohjaisten vastaväitteiden ohella myös luottamusrokote voi auttaa säilyttämään myönteisen mielipiteen suurissa infrastruktuuri- ja energiahankkeissa, jotka ovat keskeisiä hiili-neutraaliin tulevaisuuteen siirtymisessä. Vaikka vaikutus on määrällisesti rajallinen, tällainen viestintätapa on helposti toteutettavissa ja joustavasti sovellettavissa tilanteisiin, joissa negatiivinen informaatio on monimuotoista tai sen sisältöä ei tiedetä etukäteen.

Päätöksenteon kannalta tämä merkitsee, että kattava ilmastoviestintäohjelma voi hyödyä myös ennakoivasta luottamuksen vahvistamisesta. Koska keskitetysti johdettu energiapolitiikka edellyttää laajaa julkista hyväksyttävyyttä, hallitusten ja virastojen tulisi tarjota selkeitä signaaleja omasta pätevyydestään ja arvojensa yhteensopivuudesta kansalaisten kanssa – samoin kuin varoittaa vääristellyn tai liioittelevan vastustustiedon mahdollisuudesta. Pelkästään luottamusta painottava viesti ei riitä suojaamaan kansalaisia kielteisiltä reaktioilta, vaan ennakoiva varoitus sekä toimenpiteitä perusteleva rokotuskomponentti osoittautuivat keskeisiksi tekijöiksi. Näin tarkasteltuna luottamusrokotteen kaltaiset menetelmät voivat tukea poliittisia ratkaisuja, jotka vaativat merkittäviä rakenteellisia uudistuksia ja samalla säilyttävät sekä kansalaiskeskustelun avoimuuden että projektien uskottavuuden.